

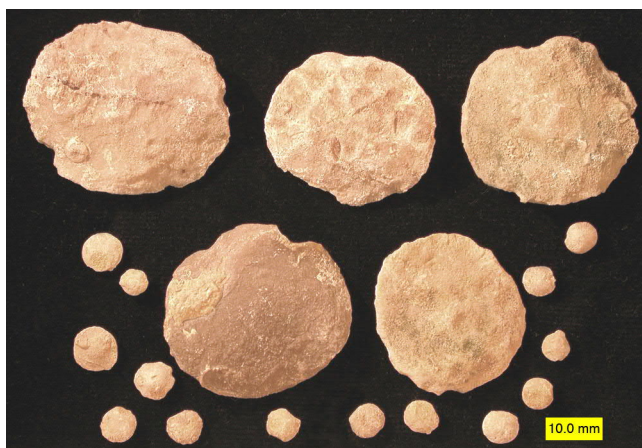
NUMMULIETEN

In een vorig artikel met als hoofding “Zoals een dubbeltje rollen kan”, verschenen in het ledenblad van Numismatica Leuven nummer 5 van mei 2024, had ik het al even over de nummuliet. Dit fossiele eencellig diertje verdient evenwel wat meer aandacht. Het is meer dan dat schijfvormig schaalpje van calciumcarbonaat of van chitine. Zoals verder te lezen valt zijn het echte bouwstenen en moeten ze in ideale omstandigheden geleefd hebben om zich zo massaal te hebben kunnen voortplanten.

Om er wat meer over te weten te komen duiken we meteen in de geologische tabel. En nog wel tot in de periode van het Laat-Paleoceen, de vroegste afdeling van het Tertiair, zegge zo'n 70 tot 60 miljoen jaar geleden!

Het gaat hier niet om zuivere numismatiek, maar het verwijst er toch wel iets naartoe, vermits geld of geldstuk in het Latijn “nummus” wordt genoemd, vanwaar dan weer de naam nummuliet afgeleid is.

Nummulieten zijn inderdaad zo goed als rond en hebben gewoonlijk een diameter van 5 tot 6 cm, maar er zijn ook soorten die tot 10 cm diameter hebben en nog andere van slechts 0,2 tot 0,5 cm. Deze kleinste soort lijkt op linzen, die peulvruchten met de platronde vorm van een dubbelbolle lens, en daarvan heb ik er zelf gevonden in het uitspoelsel van grondstalen, tijdens grondboringen door professor De Paepe van de VUB, directeur van de Belgische Geologische Dienst en zijn team, in het Dierenpark Planckendael, tot op een diepte van 49 m, in het gezegende jaar 1989.

Nummulieten zijn fossiele krijtdiertjes of gaatjesdiertjes, die luisteren naar de wetenschappelijke naam van “foraminifera”. Zij komen voornamelijk in zee voor en bezitten draadvormige schijnvoetjes waarmee ze kleine prooien en partikeltjes vangen.

Zij leven in zelfgemaakte huisjes die dikwijls uit verschillende kamers bestaan. De meerderheid van de nummulietensoorten vormt een schaal van calciumcarbonaat,

alhoewel er ook soorten zijn die hun schaal van chitine-achtig materiaal maken of schalen vormen waarin zandkorrels en dergelijke verwerkt zijn. Zo zie je maar hoe verscheiden de natuur kan zijn!

Uitzonderlijk talrijk waren de foraminiferen niet allen in het Tertiair, maar ook in het Krijt, de jongste periode in het Mesozoïcum. Hoe wonderlijk is het niet vast te stellen dat de krijtrotten van Dover en de Limburgse mergel, mede opgebouwd zijn uit enorme aantallen foraminiferen! Zij kwamen in vroegere geologische perioden in zulke enorme hoeveelheden voor, dat hele gesteentelagen bijna uitsluitend uit hun schalen opgebouwd zijn. En jawel, de Egyptische piramiden getuigen niet alleen van menselijke arbeid van meer dan 4000 jaar geleden, hun bijna geheel uit nummulietenhuisjes opgebouwde stenen zijn ook een bewijs van de levensactiviteit van ontelbare eencelligen uit een tijd die ruim 48 miljoen jaar achter ons ligt.

Dat alles maakt dat de kennis van deze diergroep van groot belang is voor de stratigrafie, het boren naar aardolie. Ook in de boorkernen, die bij het zoeken naar aardolie omhoog worden gebracht, worden foraminiferenschalen in grote aantallen aangetroffen. De nummulieten van het geslacht Globigerina hebben een groot aandeel in de vorming van het slik op de zeebodem. Dit slik bedekt meer dan 100 miljoen km² zeebodem, ruim een derde van het totale bodemoppervlak, op een diepte van 1000-4000 m.

Het Paleoceen, het Eoceen en het Oligoceen vormen samen het Paleogeen, de oudste periode uit het Tertiair. Dit Paleogeen wordt ook nog het Nummuliticum genoemd, waarin we de naam nummulieten terugvinden. Einde van een boeiende reis door het verleden!

Bronnen

- Grote Winkler Prins - 7de geheel nieuwe druk - Tweede oplage - 1970-1975; rubrieken: Historische Geologie (deel 9), Foraminifera (deel 7), Nummulieten (deel 14), Paleogeen (deel 15)
- Grzimek - Het Leven der Dieren - Encyclopedie van het Dierenrijk - 16 delen - deel I - Lagere dieren p. 119.

Henri Douliez

Dit artikel werd gepubliceerd in Muntklapper 126, april-mei-juni 2025